

Вплив політики пам'яті на зовнішню політику та міждержавні відносини

Автор: Щербаков Ігор Володимирович, 4-МВБ

Науковий керівник: к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, Богінська Ірина Валентинівна

Рецензент: к.і.н., доц., доцент кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки, Пятницькова Ірина Володимирівна

Актуальність дослідження

Переосмислення або інтерпретація власної історії з боку держави, та формування відповідного курсу політики пам'яті стає маркером для інших держав; є відображенням того, як саме держава позиціонує себе (післявоєнна Німеччина, Японія); є фундаментом для формування політичного впливу як держави, так і поза її межами всередині.

Через популяризацію питань історії та її сприйняття, існує необхідність у виокремленні критеріїв для типологізації існуючих політик пам'яті та формування відповідного бачення її зв'язку з зовнішньою політикою

Все частіше, питання історичного минулого та його сприйняття стає об'єктом дослідження в контексті міжнародних відносин, та його практичного застосування у сфері зовнішньої політики.

Вихідні дані

Об'єкт дослідження: зовнішня політика держави та міждержавні відносини.

Предмет дослідження: політика пам'яті як комунікативна стратегія держави з суспільством всередині, та іншими державами ззовні

Вихідні дані дослідження

Мета дослідження: типологізація існуючих політик пам'яті та виствітлення впливу політики пам'яті на зовнішню політику держав

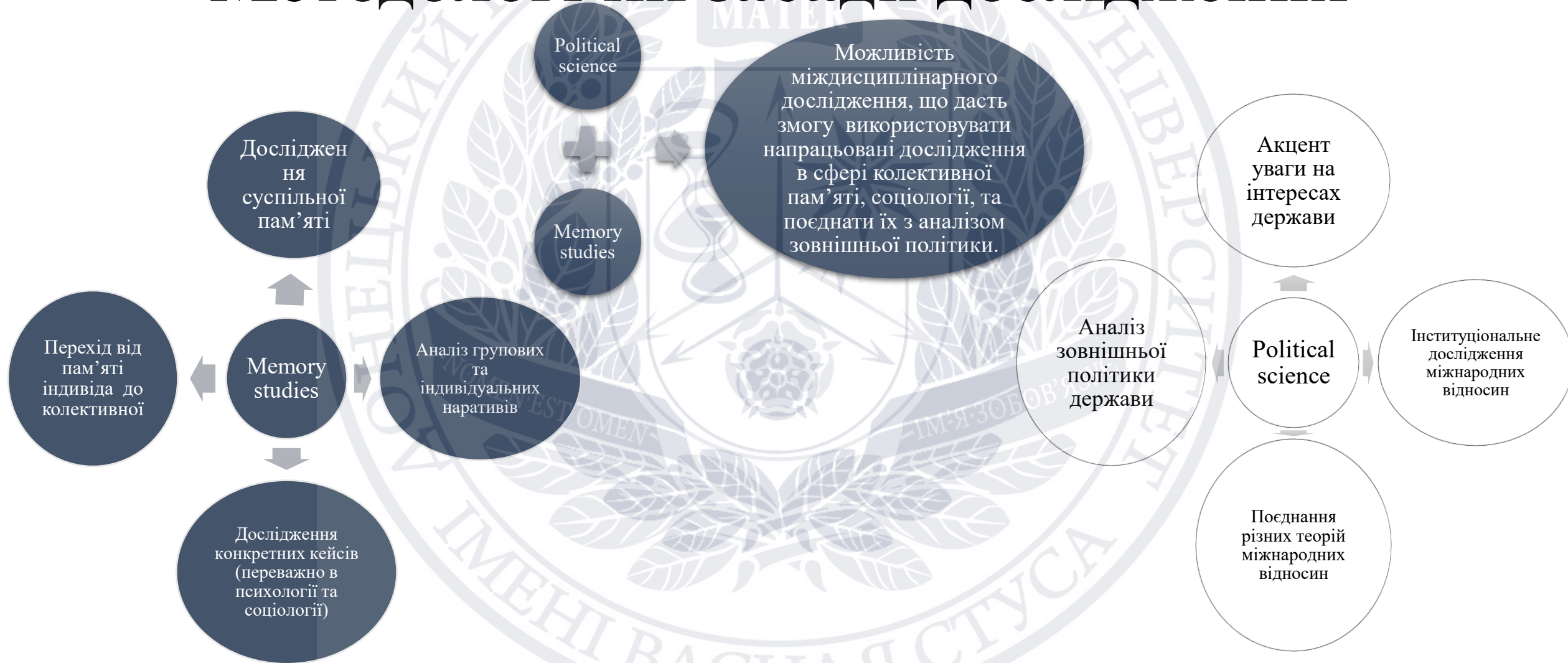
Завдання: знаходження взаємозалежності та впливу між політикою пам'яті та зовнішньою політикою; виокремлення критеріїв типології для існуючих політик пам'яті; характеристика існуючих політик пам'яті на прикладі окремих держав

Теоретичне обґрунтування роботи

- Основою роботи визначено конструктивістську теорію міжнародних відносин, оскільки завдяки ній стало можливе проведення дослідження, та виконання поставленої мети та завдань
- Представники відповідної теорії приділяють увагу питанням пам'яті (як індивідуальної, так і колективної), що є невід'ємним елементом формування ідентичності. Більше того, конструктивістська теорія включає в себе вплив історії, та її сприйняття на рішення, що приймаються державою.
- Історія в конструктивізмі, є ключовим елементом існування індивіда, групи, та держави загалом.

Методологічні засади дослідження

Методологічні засади дослідження

У своїй роботі, Дуглас Бекер досліджує зв'язок пам'яті, травми та зовнішньої політики. Використовуючи аргументи конструктивістів, він пропонує поглянути на memory studies ширше.[2] Лиш нещодавно, подібна практика почала набирати обертів у поєднанні з аналізом зовнішньої політики.

За словами Бекера, використання memory studies допомагає формувати картинку ситуації, що полегшує процеси розробки та прийняття рішень.[2]

Автор досліджує поняття «травми», та проектує його на національну ідентичність. Таким чином, можемо бачити як «травма» єврейського народу відбилась на зовнішній політиці Ізраїлю [2], або як проблемне минуле Німеччини, та його прийняття, допомогло відновити своє положення у світі.

Політика пам'яті та зовнішня політика

Історична пам'ять
(форма сприйняття окремої групи культури, соціального і т.п. досвіду)

Національна пам'ять є складовою історичної, і характеризує форму сприйняття, що поєднує у собі різні форми досвіду, що відносяться до представників окремої нації або нац. групи

Напрямок державної політики (як внутрішньої так і зовнішньої), наслідком якого є напрацювання курсу (способу/розумінню) історичних подій, щодо минулого держави, або нації

Використовує історичну та національну пам'ять, у вигляді політики пам'яті з метою взаємодії з іншими державами: від уморитворення та взаємодії до конфронтації та пам'яттєвих воєн. Сприйняття та інтерпретація історії – державний інтерес, який потребує захисту, як і територіальна цілісність.

Політика пам'яті та зовнішня політика

Конструктивістська теорія міжнародних відносин визначає історичну пам'ять (так як і колективну), як важливий елемент формування ідентичностей: як національної, так і транскордонної.

Александр Вендт, вважає, що ідентичність є ключовим елементом, у формуванні суб'єкта, що в подальшому вплине на його розуміння навколишнього світу, та прийняття певних рішень [2].

У своїй роботі, Томас Банхофф приходять до висновку, що для зовнішньої політики післявоєнної Німеччини, історія відігравала важливу роль. Як наслідок, з'явилась німецька модель політики пам'яті Конрада Аденауера, що була імплементована у зовнішню політику [2].

Типологія політики пам'яті

Критерії типології політики пам'яті

Характер взаємодії

- Агресивний – цілеспрямована конфронтація з метою досягнення власних цілей; заперечення існування відмінних інтерпретацій.
- Толерантний – врахування факту існування відмінної інтерпретації; відкритість до діалогу.
- Байдужий – підхід, котрий відкидає проблеми інтерпретації історичного минулого, актуалізуючи увагу на інших проблемах.

Інституціональне призначення

- Інтеграція як елементу комунікативної стратегії держави – завдяки якій відбувається взаємодія між владою та суспільством, та держава – держава;
- Елемент ідеологічного забезпечення державної влади; монополізація права на інтерпретацію історії та пошуку «історичної справедливості».

Механізм реалізації

- Реалізація відбувається через взаємодію між державою та суспільством; політика пам'яті є частиною ширшої державної стратегії;
- Використання підконтрольних ЗМІ, формальні громадські організації, об'єднання.

Суспільне значення

- Характер залученості суспільства до питань політики пам'яті
- Фактор об'єднання навколо історичного минулого.
- Фактор суспільних конфліктів та роз'єднання.
- Нігілістичне сприйняття історії та минулого в контексті держави.

Типологія політики пам'яті

- Український історик Ярослав Грицак та політологиня Ольга Волонюк запропонували типологію «політики пам'яті» що у схематичному поєднанні виглядає так [10;13]:

Політика пам'яті

Агресивна політика пам'яті
(фактична монополія держави на трактування історії; конфронтаційний характер відносин всередині суспільства, та ззовні)

Індиферентна (суспільна та державна байдужість до інтерпретації минулого, та актуалізація уваги на інших проблемах)

Курс на примирення (примирення суспільства та держави щодо трагічного минулого; визнання білих плям власної історії)

Критично-полілогічна (варіативність інтерпретації минулого; тенденція до об'єднання, а не конфронтації)

Російський приклад: агресивна політика пам'яті

Критерії типології	Російська історична політика
Характер взаємодії	Агресивний та експансивний характер взаємодії. Неприйняття історичних інтерпретацій найближчих країн-сусідів, так і загальноєвропейської історії; Спроби претендувати на історичну справедливість європейської історії.
Інституціональне призначення	Невід'ємна частина державного курсу як у внутрішній так і у зовнішній політиці; ключовий елемент пропаганди
Механізм реалізації	Реалізується як всеосяжний фактор політичного впливу для виправдання та пояснення дій державної влади через застосування системи підконтрольних ЗМІ, громадських організацій, та суспільних об'єднань.
Суспільне значення	Виступає як фактор об'єднання суспільства навколо «неіснуючих» ворогів, та /або задля відвертання суспільної уваги від проблем іншого характеру.

Досвід Німеччини: політика неприйняття -> курс на примирення - > критично-полілогічна

Критерії типології	Німецька політика пам'яті
Характер взаємодії	Тенденція до співробітництва та відкритість до діалогу; можливість існування різних інтерпретацій щодо минулого Німеччини; включення власної історії в контекст загальноєвропейської
Інституціональне призначення	Слугує елементом культурної стратегії Німеччини, інструмент взаємодії між суспільством, та іншими державами; використання окремих елементів своєї стратегії задля виправдання політичних дій та рішень.
Механізм реалізації	Залучення суспільства та академічні кола до відкритих дискусій стосовно інтерпретацій минулого; інтеграція історії в контекст культурної взаємодії з іншими державами через міжнар. організації.
Суспільне значення	Елемент суспільної культури, що є фактором пошуку нового бачення історичного минулого; фактор суспільного об'єднання задля недопущення історичних помилок.

Україна: змішаний тип політики пам'яті

Критерії типології ;;	Українська політика пам'яті
Характер взаємодії	Від індивідуального до агресивного – залежність від політичного курсу державної влади; тенденція до співробітництва проглядалась з 2019 – 2021 рр.
Інституціональне призначення	Чинник суспільного та політичного впливу; Формально виступає як інструмент політичного керівництва для задоволення власних політичних інтересів; На сучасному етапі, може стати одним із елементів формування національної ідеї.
Механізм реалізації	Прийняття відповідних законодавчих актів, реалізація проєктів через Інститут національної пам'яті.
Суспільне значення	Залежить від політичного керівництва та суспільних проблем – від нігілістичного бачення до фактору об'єднання та/або роз'єднання.

Загальні висновки

- Був досліджений та висвітлений вплив політики пам'яті на зовнішню політику держави.
- Завдяки критеріям типології вдалось охарактеризувати політики пам'яті трьох держав: України, Росії та Німеччини.
- Зважаючи на різний характер сприйняття та оцінки власного історичного минулого, держави по-різному реагують на інтерпретації власної історії, та формують відповідний курс задля задоволення власних інтересів. Саме через різноманітність трактувань історії, та подальшого впливу на прийняття рішень, існує необхідність у поглибленні дослідженні взаємозв'язку політики пам'яті та зовнішньої політики.

Список використаних джерел та літератури

1. A. Riegler, Constructive Memory, URL: <https://constructivist.info/riegler/pub/riegler05memory.html>.
2. E. Langenbacher, Y. Shain, Power and the Past Collective memory and international relations, URL: https://collectivememory.fsv.cuni.cz/CVKP-57-version1-langenbacher_power_and_the_pas.pdf.
3. E. Resende, D. Budryte, Memory and trauma in international relations: theories, cases and debates, URL: https://www.researchgate.net/publication/287263585_Memory_and_trauma_in_international_relations_Theories_cases_and_debates.
4. H. Brans, J. Suri, History and Foreign Policy: Making the Relationship work, URL: <https://www.fpri.org/article/2016/04/history-foreign-policy-making-relationship-work/>.
5. J. Hobson, G. Lawson, What is history in international relations?, URL: [http://eprints.lse.ac.uk/21574/1/What%20is%20history%20in%20international%20relations%20\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/21574/1/What%20is%20history%20in%20international%20relations%20(lsero).pdf).
6. N. Atallah, Historical Memory and Foreign Policy in Southeast Asia: The effect of the memory of Japanese Occupation of Indonesia and the Philippines on Current International Relations, URL: <https://dra.american.edu/islandora/object/auislandora%3A11372/datastream/PDF/view>.
7. N. Maurantonio, The Politics of Memory, URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/232778581.pdf>.
8. T. Bosch, Memory studies, a brief concept, URL: https://eprints.whiterose.ac.uk/117289/1/Bosch%202016_Memory%20Studies.pdf.

Список використаних джерел та літератури

9. Бабка В. Історична пам'ять як фактор політичного впливу в незалежній Україні, [URL:https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Babka.pdf](https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Babka.pdf).
10. Бабка В. Політика пам'яті: спроба теоретичного синтезу, моделі впровадження та роль у перехідному суспільстві, URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/babka_polityka.pdf.
11. Богінська І. «Українське питання» у політиці російської ідентичності, [URL:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VLNU_Mv_2020_48_3.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VLNU_Mv_2020_48_3.pdf).
12. Волоняк О. Спільна пам'ять в умовах політичної асиметрії, [URL:http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6461/Volyanuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6461/Volyanuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
13. Грицак Я. Життя, смерть та інші неприємності, [URL:https://uamoderna.com/images/biblioteka/Hrytsak_Zhyttia.pdf](https://uamoderna.com/images/biblioteka/Hrytsak_Zhyttia.pdf).
14. Касьянов Г. Історична політика 1990-х – поч. XXI ст.: Україна та пострадянський простір, [URL:https://uamoderna.com/images/archiv/21/UM-21-Kasianov.pdf](https://uamoderna.com/images/archiv/21/UM-21-Kasianov.pdf).
15. Лозовий В. Історична політика Російської Федерації: актуальні антиукраїнські інтерпретації, [URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Lozovyi_Vitalii/Istorychna_polityka_Rosiiskoi_Federatsii_aktualni_antyukrainski_interpretatsii.pdf?](https://shron1.chtyvo.org.ua/Lozovyi_Vitalii/Istorychna_polityka_Rosiiskoi_Federatsii_aktualni_antyukrainski_interpretatsii.pdf?).
16. Теміров Ю. Фактор «історичної пам'яті» у зовнішній політиці сучасної Росії, URL: https://www.researchgate.net/publication/349895888_Faktor_istoricnoi_pam'ati_u_zovnisnij_politici_sucasnoi_Rosii.
17. Теоретико-методологічні засади дослідження історичної пам'яті : збірник наукових праць / за заг. ред. д.і.н., проф., члена-кореспондента НАН України Кудряченка А.І. ; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ :URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://ivinas.gov.ua/images/tmzdip2019.pdf>.
18. Шосте загальнонаціональне опитування. Мовне питання в Україні, соціологічна група «Рейтинг», [URL:https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_mova_press.pdf](https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_mova_press.pdf).